LASTENKULTTUURIN LAATUKÄSIKIRJA

SUOMEN LASTEN-KULTTUURI-LIITTO

LASTENKULTTUURIN
LAATUKÄSIKIRJA

SUOMEN
LASTEN-
KULTTUURI-
LIITTO

Tarkistettu painos 2026: Suomen lastenkulttuuriliitto
Tarkistetun painoksen toimitus: Aleksi Valta, Marianna Penttilä,
Henna Kojo-Nieminen, Tetti Tuhkio ja Hanna Nordström
Kolmas painos 2022: Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto
Toimitus: Päivi Venäläinen, Maarit Mäkinen, Sanna Pajunen-Kyynäräinen,
Henna Leisiö, Aleksi Valta ja Soilikki Viljanen
Kuvatoimitus: Hanna Nordström
Ulkoasu ja taitto: Vilma Juutinen & Hanna Nordström
Kannen kuva: Janne Viitamäki (Pikkuprovinssi,
Lintuviidan koulun oppilaita)

Toinen painos 2016: Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto
Toimitus: Päivi Setälä, Marjo Tiainen-Niemistö ja Saara Vesikansa
Ensimmäinen painos 2013: Lastenkulttuurikeskusten verkosto
Toimitus: Elina Kesäniemi
ISBN 978-952-69965-2-3

Sisällysluettelo

Johdanto 6

Ammattimaista lastenkulttuuria 8

Vaikutamme valtakunnallisesti asiantuntijaverkostona 9

1. Mistä laatu syntyy – laadukkaan lastenkulttuurin elementit 10
   - Taide ja kulttuuri 11
   - Ammattimaisuus 13
   - Lapsilähtöisyys 15
   - Yhdenvertaisuus 16
   - Kestävä kehitys 19

2. Lastenkulttuuripalvelut ja lastenkulttuurin asiantuntijapalvelut 21
   - Saavutettavuus 23
   - Saavutettavuus osana laatua 23
   - Saavutettavuuden viisi näkökulmaa 25
   - Lastenkulttuuripalvelut 26
   - Lastenkulttuurin asiantuntijapalvelut 38
   - Taidetestaajat 42

3. Seuranta ja arviointi 49
   - Arvioinnin laajuus 49
   - Palautteen kerääminen 50
   - Laadukkaan lastenkulttuurin seuranta 51

Johdanto

Tämä laatukäsikirja on Suomen lastenkulttuuriliiton keskeinen ohjenuora laadukkaan lastenkulttuurin sisältöjen tuottamiselle ja kehittämiselle. Laatukäsikirja on laadittu liiton jäsenten ja jäseniksi hakevien käyttöön. Kaikki maan ammatillisesti toimivat lastenkulttuurikeskukset ja lastenkulttuuria tuottavat tahot voivat hakea liiton jäsenyyttä. Tavoitteenamme on, että Suomi on täynnä laadukkaita lastenkulttuuritoimijoita, jotka toimivat lastenkulttuurin laatukäsikirjan mukaisesti. Laatukäsikirja täydentää liiton strategiaa, jossa keskeisiksi arvoiksi on nostettu laatu, yhdenvertaisuus, lapsilähtöisyys ja taide. Lastenkulttuurin laatukäsikirja määrittää liittoa ja verkostoa yhdistäviä toimintaperiaatteita.

Lastenkulttuuritoiminnan keskiössä on aina lapsi, hänen maailmansa ja paikkansa yhteiskunnassa. Laadukkaasta kulttuuritoiminnasta hyötyvät ennen kaikkea lapset ja nuoret. Laadukkaasti ja ammattimaisesti tuotetut lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalvelut tukevat lapsen ja nuoren persoonallista kasvua ja osallisuutta. Keskiössä laadun määrittelyssä on lapsen etu.

Fokuksessa on aina lapsi ja hänen maailmansa.

Lapsille suunnattu kulttuuri on hyvin laaja ja moneen suuntaan versova kokonaisuus. Lastenkulttuurin ammattilaiset – niin tuottajat ja lastenkulttuurikeskusten henkilökunta kuin taiteilijat ja taidekasvattajat – toimivat usein monen taiteenlajin kentällä yhtäaikaisesti. Liiton jäsenorganisaatioiden toiminnassa tunnistetaan taiteen ja kulttuurin laaja-alaisuus ja sen eri mahdollisuudet. Taide on yhteisöllinen voimavara, henkisen kasvun edistäjä, ja sillä on oma itseisarvonsa.

Lapsi ja hänen maailmansa ovat lastenkulttuuritoiminnan keskiössä. Kuva on Hippalot lasten taidefestivaaleilta 2022. Kuvaaja: Anu Pynnönen

Lastenkulttuurin laatukäsikirja syntyi ensimmäistä kertaa vuonna 2013, ja se on päivitetty vuosina 2016 ja 2022. Nyt on uuden painoksen aika. Laatukäsikirja on laatuperusteiden hahmottamista lastenkulttuuripalveluissa ja toisaalta myös kuvaus siitä, miten lastenkulttuurikeskukset ja muut lastenkulttuurin tuottajat pyrkivät edistämään laatua toiminnassaan. Kirjassa esitellyt laadun kriteerit ovat tavoitteita, joita toimijat voivat omaksua käyttöönsä vähitellen ja soveltaen. Laatu syntyy pitkäjänteisesti kehittäen. Toivommekin, että Lastenkulttuurin laatukäsikirja on avuksi kaikille niille, jotka haluavat tehdä laadukasta lastenkulttuuria. Liiton varsinaiset jäsenet sitoutuvat toteuttamaan lastenkulttuurin palveluja ja asiantuntijapalveluita laatukäsikirjaa noudattaen.

Lämpimät kiitokset edellisten painosten kirjoittajille Päivi Setälälälle, Marjo Tiainen-Niemistölle ja Saara Vesikansalle sekä liiton toimistolle, työryhmille ja jäsenille, jotka ovat osallistuneet laatukäsikirjan päivitykseen.

Hyviä lukuhetkiä,
Suomen lastenkulttuuriliitto

Ammattimaista lastenkulttuuria – Suomen lastenkulttuuriliitto

Suomen lastenkulttuuriliiton tarkoituksena on edistää ammattimaisesti toimivien lasten- ja nuortenkulttuurikeskusten sekä muiden lastenkulttuurin tuottajien toimintaedellytyksiä, lastenkulttuuritoiminnan yleistä kehitystä ja tunnetuksi tekemistä, vahvistaa lastenkulttuurin osaamista Suomessa sekä toimia jäsentensä yhteistyöelimenä. Liitto mahdollistaa ja koordinoi valtakunnallista ja kansainvälistä yhteistyötä yhdenvertaisen ja hyvinvointia tukevan lastenkulttuuritoiminnan kehittämiseksi kaikkialla Suomessa.

Suomen lastenkulttuuriliiton muodostavat liiton toimiston henkilökunta ja hallitus sekä sen asiantuntevat jäsenorganisaatiot. Jäsenorganisaatioista osa on toiminut verkostomaisessa yhteistyössä vuodesta 2003 alkaen, jolloin opetus- ja kulttuuriministeriö perusti Lastenkulttuurikeskusten verkosto Taikalampun. Verkoston toimijat perustivat Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton vuonna 2015. Vuoden 2025 alusta alkaen liitto on toiminut nimellä Suomen lastenkulttuuriliitto. Osaamisen jakaminen, yhdessä tekeminen ja vaikuttaminen kulttuuripolitiikan alalla ovat aina olleet verkoston toimintatapoja.

Liitosta on kasvanut merkittävä valtakunnallinen toimija. Sen jäsen-organisaatioiden kokemus ja asiantuntemus ovat keskeisiä voimavaroja lastenkulttuurityön kehittämisessä koko maassa.

Koulutusten ja työssäoppimisen kautta koulutetaan lastenkulttuurin kentälle entistä monipuolisempia ammattilaisia, joiden osaamisesta hyötyvät lopulta nimenomaan lapset. Liitto julkaisee tiedotteita ja erilaisia viestintä- ja vaikutta-mismateriaaleja, tarjoaa täydennyskoulutus- sekä muita palveluja jäsenilleen, rjestää avoimia keskustelufoorumeita, antaa asiantuntija-apua lasten ja ten kulttuuriin liittyvissä asioissa sekä osallistuu lastenkulttuurialan nväliseen yhteistyöhön. Liitto koordinoi valtakunnallista staajat-kulttuurikasvatusohjelmaa sekä toimii valtakunnallisena ikasvatussuunnitelmien kehittämisen yhteyspisteenä. Se myös kokoaa ttisesti tietoa lastenkulttuurista ja alan toimijoista, tekee yhteistyötä en ja ulkomaisten taide-, tiede- ja ammattiyhteisöjen kanssa eellisessä lapsia ja nuoria koskevassa tutkimuksessa sekä välittää an liittyvistä tutkimuksista.

Vaikutamme valtakunnallisesti asiantuntijaverkostona

Liitto mahdollistaa jäsenistään muodostuvan lastenkulttuurin asiantuntijaverkoston, joka tuottaa lastenkulttuuripalveluita monipuolisesti, monikielisesti ja monitaiteisesti eri puolilla Suomea. Verkosto tekee lasten ja nuorten kulttuuria näkyväksi ja tuottaa kattavaa tietoa lastenkulttuurista maassamme. Verkostoon kuuluminen tukee jäsenten edellytyksiä toimia vaikuttavasti lastenkulttuurikentällä.

Suomen lastenkulttuuriliitto hakee aktiivisesti uusia jäseniä. Kaikki maan ammatillisesti toimivat lastenkulttuurikeskukset ja lastenkulttuuria tuottavat tahot voivat hakea liiton jäsenyyttä. Tietoa jäsenyydestä ja hakulomake löytyvät liiton verkkosivuilta lastenkulttuuri.fi.

Lasten ja nuorten taiteellinen toiminta antaa aikuisille mahdollisuuden päästä osalliseksi lasten ajatuksista ja tunteista. Kuva on Annantalosta, jossa järjestettiin lasten toivomia työpajoja Lapsen oikeuksien päivänä 2022. Kuvaaja: Anu Pynnönen

1. Mistä laatu syntyy – laadukkaan lastenkulttuurin elementit

Lastenkulttuurilla tarkoitetaan eri taiteen ja kulttuurialojen ammattilaisten lapsille tuottamaa ja lasten kanssa yhdessä tekemää kulttuuria, olemassa olevan kulttuuriperinnön välittämistä lapsille sekä lasten itsensä luomaa kulttuuria, joka perustuu esimerkiksi leikkiin. Lastenkulttuurin laatukäsikirjassa lastenkulttuurilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaille suunnattuja kulttuuripalveluita ja heidän tuottamaansa kulttuuria. Joissain asiayhteyksissä erotetaan lapset ja nuoret, mutta kattokäsitteenä lastenkulttuuri viittaa siis 0–17-vuotiaisiin. Silloinkin, kun toiminnan kohderyhmänä ovat aikuiset, tavoitteena on lasten kulttuuristen oikeuksien toteutumisen edistäminen.

Lastenkulttuuri tekee mahdolliseksi taiteeseen ja kulttuuriin kasvamisen. Kulttuurin ja taiteen parissa toimiminen voi parhaimmillaan tuottaa pysyvää hyvinvointia. Sitä edesauttaa taiteen ja kulttuurin tekemisen ja kokemisen äärellä saadut onnistumisen ja mielihyvän kokemukset sekä itseilmaisun paraneminen. Lastenkulttuuri tarjoaa tilaisuuksia yhdessä toimimiseen, mikä voi edistää yhteisöllisyyttä, vuorovaikutusta sekä syventää sosiaalisia suhteita.

Laadukas lastenkulttuurityö on ammattimaisesti ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaan toteutettua lapsilähtöistä taide- ja kulttuuritoimintaa. Kulttuuriperinnön tunteminen ja jatkaminen lisää yhteisön yhteenkuuluvuutta ja auttaa minäkuvan rakentamisessa.

- taide ja kulttuuri
- ammattimaisuus
- lapsilähtöisyys
- yhdenvertaisuus
- kestävä kehitys

Taide ja kulttuuri

Taide- ja kulttuuriperintökasvatus tarjoavat rikkaan ja turvallisen toimintaympäristön kokeilla uusia asioita ja tutustua uusiin ihmisiin. Taiteen ja kulttuurin keinoin ja avulla lapsi tutkii itseään ja ympäristöään. Tutustuminen eri taiteen ja kulttuurin muotoihin auttaa lasta löytämään oman tapansa ilmaista itseään sekä jakamaan kokemuksiaan muiden kanssa. Lapsi pääsee taiteen avulla myös nauttimaan, vaikuttamaan, osallistumaan sekä kapinoimaan.

Kulttuuriseen ja taiteelliseen toimintaan liittyvä vuorovaikutteisuus ja jaettu tekijyys rikastavat lapsen leikkimistä sekä tukevat hänen osallisuuttaan kulttuuriperintöön. Positiiviset itseilmaisun, osallisuuden ja vaikuttamisen kokemukset luovat hyvää oloa, kehittävät itsetuntoa ja toimivat lapsen kehityksen kannalta arvokkaana tasapainon rakentajana.

Kulttuurikeskus Uulussa yksi tärkeä toimintamuoto on perheiden varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen taiteen ja kulttuurin avulla. Kuva on perhemuskarista Uulun musiikkikoulusta. Kuvaaja: Susanna Lyly

Lapsen taiteellinen toimijuus haastaa aikuista tarkastelemaan maailmaa uudella tavalla. Lasten taiteellinen toiminta antaa aikuisille mahdollisuuden päästä osalliseksi lasten ajatuksista ja tunteista.

Lastenkulttuuri voi olla odotukset ylittävää, yllättävää, haastavaa ja toisinaan myös ärsyttävää. Tekemisen prosessi, lopputulos tai tuotoksen vastaanotto eivät ole ennalta määrättävissä tai määriteltävissä. Taiteessa erityistä on mahdollisuus riskeihin ja uusiin alkuihin.

Ärsyttävää lastenkulttuuria? Kyllä vaan.

Lapsi ja nuori pääsee taiteen avulla myös nauttimaan, vaikuttamaan, osallistumaan sekä kapinoimaan. Kuva on Tanssistudio Dance Artin koreografiatunnilta.
Kuvaaja: Valtti Visuals

Ammattimaisuus

Laadukas lastenkulttuuritoiminta perustuu pedagogiselle, taiteelliselle ja kulttuuriselle osaamiselle. Palvelua suunnittelevilla, tuottavilla ja toteuttavilla henkilöillä on oman ammattialansa koulutus tai työssä hankittu ammattitaito. Sisältöä tuottavat myös kulttuuriperinnön taitajat, joiden osaaminen perustuu elämään kehittyvän perinnön keskellä. Ammattitaitoinen lastenkulttuurin tekijä on herkkä toiminnan kokemuksellisille vaikutuksille. Lasten kanssa työskentely koskettaa, herättää ajattelemaan sekä opettaa uusia asioita ja näkökulmia omaan ammattiin.

Työntekijöiden luovuutta ja inspiraatiota tuetaan ja vaalitaan, sillä ne ovat lastenkulttuurityön olennaisia voimavaroja. Lastenkulttuuria tuottavassa organisaatiossa tunnistetaan henkilöstön koulutustarpeet ja järjestetään mahdollisuuksia osallistua ammattitaitoa ylläpitäviin ja kehittäviin koulutuksiin. Henkilökunnan perehdyttämiseen kuuluu aina tutustuminen organisaation yhteisiin arvoihin, tavoitteisiin ja laatuvaatimuksiin.

Asiakkaille ammattimaisuus näkyy taitavasti, tarkoituksenmukaisesti ja asiakaslähtöisesti suunniteltuna ja toteutettuna sisältönä. Asiakkaat voivat luottaa siihen, että toiminta sopii ilmoitetulle ikäryhmälle ja vastaa siitä annettua kuvausta. Asiakas saa tietoa juuri hänelle sopivista palveluista. Toiminnalla luodaan mahdollisuuksia kokeilla ja kehittää uutta. Sisällöt ja materiaalit ovat kohderyhmälle sopivia, ja työ- ja asiakasturvallisuudesta huolehditaan. Niin aikuisten kuin lasten tekijänoikeuksia kunnioitetaan. Oikeudenmukaisen tekijänoikeusjärjestelmän toteutuminen on sekä luovien alojen tekijöiden että sisältöjä käyttävien etu.

Ammattimaisessa toiminnassa verkostoidutaan paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Ideoiden, osaamisen ja resurssien jakaminen tukee omaa työtä. Yhteistyö monipuolistaa oppimisympäristöjä ja toimintatapoja sekä auttaa tavoittamaan paremmin kohderyhmiä. Kulttuuriperinnön näkökulmasta ammattimainen lastenkulttuuritoimija kuulee ja huomioi alueelliset erityispiirteet ja soveltaa niitä työssään. Asiakkaalle palveluntarjoajien tekemä yhteistyö näyttäytyy monipuolisena ja selkeänä tarjontana.

Lastenkulttuurin toimintatapoja voidaan vakiinnuttaa osaksi varhaiskasvatus-, opetus-, sosiaali- ja nuorisotyön palveluja tarjoavien organisaatioiden toimintaa moniammatillisen yhteistyön avulla. Yhteistyö parantaa huomattavasti lastenkulttuurin vaikuttavuutta ja saavutettavuutta. Lisäksi yhteistyö on mahdollisuus kehittää toiminnan sisältöjä ja tehdä tuotannosta tarkoituksenmukaisempaa.

Lastenkulttuuri muodostaa yhden osan lapsen oppimis- ja kasvuympäristöstä.
Kuva on Dance Artin satubalettitunnilta. Kuvaaja: Valtti Visuals

Lapsilähtöisyys

Laadukkaan lastenkulttuurin lähtökohtana on lapsen näköinen luova ja taiteellinen toiminta, joka perustuu lapselle ominaiselle tavalle tutkia maailmaa kaikilla aisteilla ja leikkien. Lastenkulttuuri muodostaa yhden osan lapsen oppimis- ja kasvuympäristöstä. Lapsilähtöisessä toiminnassa lapsia osallistetaan ja kuullaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Lapsilähtöisessä ympäristössä lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja huomioiduksi, ja hänen mielipiteitään ja tuotoksiaan arvostetaan. Lapselle syntyy kokemus siitä, että taide ja kulttuuri kuuluvat hänelle tai meille. Parhaimmillaan taide- ja kulttuurikasvatus ja ammattilaisten tuottamat sisällöt siirtyvät osaksi lasten omaa leikkiä ja omaehtoista kulttuuria.

Lapsilähtöisessä toiminnassa lapsi ymmärretään toimijana, joka omien kykyjensä ja edellytystensä puitteissa on täysivaltainen ja osallinen häntä koskevissa päätöksissä ja toiminnassa. Lapsi rakentaa itse oman identiteettinsä, jonka muovautumista laadukkaan lastenkulttuurin periaatteilla toimivat lastenkulttuurin tekijät voivat olla edesauttamassa ja tukemassa.

Hyvä lastenkulttuuri tarjoaa monenlaisia ja moniaistisia kokemuksia. Se viihdyttää, yllättää, haastaa oppimaan ja ajattelemaan, aktivoi luovuutta sekä herättää tunteita niin lapsissa kuin aikuisissa. Myös vaikeiden aiheiden käsitteleminen on mahdollista turvallisen ja osaavan ammattilaisen tuella. Toiminnassa tunnistetaan lapsen erilaiset ikä- ja kehityskaudet ja niihin liittyvät fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset valmiudet.

Lapsi vaikuttaa taiteellaan ympäristöönsä.

Yhdenvertaisuus

Lasten yhdenvertaisuuteen suhteessa toisiin lapsiin ja aikuisiin kuuluu se, että kaikilla lapsilla on oikeus osallistua taide- ja kulttuurielämään. Yhdenvertaisessa toiminnassa taide ja kulttuuri ovat lapsen saavutettavissa häneen liittyvistä tekijöistä, kuten kielestä, kulttuurista, syntyperästä, erityisen tuen tarpeesta, sosioekonomisesta asemasta tai maantieteellisestä sijainnista riippumatta.

Lastenkulttuuripalveluita tuotetaan kaikille lapsille, ja niiden saavutettavuutta edistetään pitkäjänteisesti. Saavutettavuus alkaa toiminnan suunnittelusta ja strategiasta, jolloin moninaisuuden, saavutettavuuden, osallisuuden sekä yhdenvertaisuuden toteutumiseksi asetetaan tavoitteita. Toimija arvioi yhdenvertaisuuden toteutumista säännöllisesti.

Lastenkulttuuripalvelut perustuvat kulttuurisen ja inhimillisen moninaisuuden kunnioittamiseen, eikä syrjintää hyväksytä missään muodossa. Kulttuurisen moninaisuuden toteutuminen edellyttää myös sitä, että lastenkulttuuritoimijat tuntevat paikallista kulttuuriperintöä ja tekevät yhteistyötä sen alan taitajien kanssa.

Pikkuprovinssi on Lastenkulttuurikeskus Louhimon järjestämä lasten oma festivaali. Kuvaaja: Tuukka Kiviranta

Jotta lapset olisivat yhdenvertaisia, kulttuuri tulee nähdä lähipalveluna. Palvelut viedään sinne, missä lapset ovat, eli heidän arkiseen elinympäristöönsä, tai varmistetaan lasten mahdollisuus liikkua palvelun luo. Erityisen tuen tarpeita ollaan valmiita täyttämään mahdollisuuksien mukaan. Fyysinen esteettömyys ja saavutettavuus on huomioitava sekä toiminnan sisällöissä että tiloissa, joissa toimintaa toteutetaan.

Laadukkaassa lastenkulttuurissa palveluille etsitään ja kehitetään uusia areenoita, jotka mahdollistavat asiakaskohtaamiset uusissa ja yllättävissäkin paikoissa. Palvelun saavutettavuutta parannetaan myös kehittämällä erilaisia kiertäviä lastenkulttuurisisältöjä. Työpajoja toteutetaan ja palveluja tarjotaan toimijan omien tilojen lisäksi esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa ja kulttuurilaitosten tiloissa sekä perhe- ja lastenneuvoloissa. Moniammatillinen yhteistyö lisää tietämystä esimerkiksi erityisryhmien tarpeisiin liittyen. Palveluiden tuotannossa yhdistetään voimavaroja muiden toimijoiden kanssa päällekkäisyyksien välttämiseksi ja taloudellisen saavutettavuuden turvaamiseksi. Yhdenvertaisuus merkitsee tasapuolisia osallistumismahdollisuuksia ilman pääsyvaatimuksia. Myöskään hinta ei ole este: lastenkulttuuripalvelut ovat maksuttomia tai kohtuuhintaista.

Viestinnässä yhdenvertaisuus edellyttää erilaisten viestintäkanavien käyttämistä, jotta asiakkaat löytävät helposti ymmärrettävää ja houkuttelevaa tietoa lastenkulttuuripalveluista. Palveluntuottaja käyttää viestinnässä selkeää yleiskieltä, jota on myös helppo kääntää eri kielille. Sanallisen viestinnän ohella toiminnassa käytetään ymmärtämistä tukevia kuvia ja symboleita. Kielivähemmistöille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua toimintaan omalla äidinkielellään tai sanattomasti. Toiminta ei ole suomenkielisen toiminnan kääntämistä vaan itsenäistä, kohdennettua ja räätälöityä palvelua.

Lastenkulttuuripalvelut ovat läsnä myös neuvoloissa.

Kulttuurikasvatussuunnitelmaan kuuluvalla aikamatkalla Sagalundin museossa ja lastenkulttuurikeskuksessa opitaan omavaraistalouden ajasta esimerkiksi leipomalla omin käsin ruisjuurinäkkileipää leivinuunissa ja kirnuamalla itse voita.
Kuvaaja: Sagalund/Visit Kimitoön

Kestävä kehitys

Jotta nykyisille ja tuleville sukupolville turvataan hyvät elämisen mahdollisuudet myös tulevaisuudessa, kuuluu kestävän kehityksen osa-alueiden (ekologiset reunaehdot, sosiaalinen perusta, kulttuurinen kestävyys, uusintava ja jakava talous) huomioiminen myös laadukkaaseen lastenkulttuuriin. YK:ssa vuonna 2015 sovittu kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030 ohjaa kaikkien maiden kestävän kehityksen työtä. Tämän Lastenkultturin laatukäsikirjan kestävän kehityksen kriteereissä painottuu erityisesti ekologinen kestävyys, sillä yhdenvertaisuuskriteeri nostaa esiin monia sosiaalisen kestävyyden näkökulmia. Lastenkulttuuritoimijat ovat tärkeässä roolissa tulevien sukupolvien äänen ja oikeuksien esiintuojina.

Tapahtumien rakentamisessa ja somistamisessa suositaan lainaamista, vuokraamista ja kierrätystä sekä minimoidaan kertakäyttöisen materiaalin käyttö. Tarjoiluissa suositaan kasvipohjaisia, paikallisia, sesongin mukaisia, luonnonmukaisesti tuotettuja ja kestävästi sertifioituja raaka-aineita ja tuotteita. Kierrättäminen tehdään helpoksi. Toimimalla esimerkillisesti edistetään lasten ja nuorten ekososiaalista sivistystä. Viestinnässä nostetaan esiin kestävä kehitys ja ekoteot.

Lastenkulttuuritoimijat ovat tärkeässä roolissa tulevien sukupolvien äänen ja oikeuksien esiintuojina.

Lastenkulttuuritoimijat ovat tärkeässä roolissa tulevien sukupolvien äänen ja oikeuksien esiintuojina. Lasten taidefestivaali Hippaloista 2022. Kuvaaja: Anu Pynnönen

2. Lastenkulttuuripalvelut ja lastenkulttuurin asiantuntijapalvelut

Suomen lastenkulttuuriliitto vaalii taide- ja kulttuuritoiminnan vapautta ja tavoittelee lastenkulttuuritoiminnan monimuotoisuutta. Lastenkulttuurikeskukset ja muut lastenkulttuurin tuottajat toteuttavat omaan erityisosaamiseensa sopivia toiminnan muotoja. Organisaatiot toimivat keskenään hyvin erilaisissa ympäristöissä. Joukossa on esimerkiksi lastenkultuuritoimijoita, joilla ei ole omia tiloja. Osa keskuksista toimii haja-asutusalueella, osa kaupunkien keskustoissa. Osa operoi monen kunnan alueella verkostomaisesti, ja osa taas keskittyy yhteen kaupunkiin mahdollisimman kattavasti. Lastenkulttuuritoimijat poikkeavat toisistaan myös resursseiltaan. Laatukriteerit kertovat, millaisena toiminnan odotetaan toteutuvan näissä hyvinkin erilaisissa organisaatioissa, jotta kaikkialla päästään yhdessä asetettuihin tavoitteisiin.

Lastenkulttuurikeskusten ja muiden lastenkulttuurin tuottajien toimintaa, tavoitteita sekä laatukriteerejä tarkasteltaessa toimintamuodot jaetaan kahteen ryhmään: *lastenkulttuuripalveluihin* ja *lastenkulttuurin asiantuntijapalveluihin*.

Laatukriteerit auttavat hyvinkin erilaisia toimijoita pääsemään yhteisiin tavoitteisiin.

Lastenkulttuuripalveluiden ensisijaisena kohderyhmänä ovat lapset. Lastenkulttuurikeskukset ja muut lastenkulttuurin tuottajat tuottavat lapsille ja heidän perheilleen tapahtumia, työpajoja, esityksiä, näyttelyitä, festivaaleja ja julkaisuja. Toiminta synnyttää uusia lastenkulttuurin innovaatioita. Lastenkulttuuripalveluiden toimintaa ohjaavat aiemmin kuvatut laadukkaan lastenkulttuurin elementit.

Lastenkulttuurin asiantuntijapalveluihin kuuluvat mm. lastenkulttuurin kehittämistyö, kulttuurikasvatussuunnitelmatyö, oppilaitosyhteistyö, julkaisut, koulutukset, seminaarit ja verkostoituminen. Näiden palveluiden kohderyhmänä ovat aikuiset. Asiantuntijapalveluita arvioidaan kolmella laatukriteerillä. Saavutettavuuskriteeri liittyy levitettävyyteen ja erilaisten asiakasryhmien tarpeiden tunnistamiseen ja huomioimiseen. Vaikuttamiskriteeri liittyy lastenkulttuurin aseman vahvistamiseen yhteiskunnassa. Viestinnällisellä kriteerillä arvioidaan tiedottamisen laatua.

Lastenkulttuuripalveluiden laadun arviointiperusteet

- lapsilähtöisyys
- ammattimaisuus
- yhdenvertaisuus
- kestävä kehitys

Lastenkulttuurin asiantuntijapalveluiden laadun arviointiperusteet

- saavutettavuus
- vaikuttaminen
- viestintä

Saavutettavuus

Yhdenvertaiset lastenkulttuuripalvelut ovat saavutettavia. Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että toiminnassa huomioidaan erilaisten lasten ja perheiden tarpeet ja että toimintaan osallistuminen on mahdollisimman helppoa, turvallista ja mielekästä. Saavutettavuus varmistaa, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus osallistua kulttuuritoimintaan ja kokea kulttuurielämyksiä henkilökohtaisista ominaisuuksistaan, taustastaan tai resursseistaan riippumatta.

Suomen lastenkulttuuriliiton jäsenenä lastenkulttuuritoimija toteuttaa toimintaansa saavutettavasti ja yhdenvertaisuutta edistäen. Toimija huomioi saavutettavuuden toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja viestinnässä, tunnistaa osallistumisen esteitä ja pyrkii poistamaan niitä. Toimija kuulee lapsia ja heidän läheisiään sekä kehittää toimintaansa niin, että mahdollisimman moni lapsi voi osallistua. Saavutettavuus on olennainen osa laadukasta lastenkulttuuria.

Saavutettavuus osana laatua – Saavutettavampi harrastus -toimintamalli

Saavutettavuuden kehittämisen tukena lastenkulttuuritoimija voi hyödyntää Saavutettavampi harrastus -toimintamallia. Toimintamalli tarjoaa konkreettisia työkaluja saavutettavuuden tarkasteluun, kehittämiseen ja siitä viestimiseen osana lastenkulttuuritoimintaa.

Saavutettavampi harrastus -toimintamalliin kuuluvat:

- saavutettavuutta ohjaavat suositukset
- liikennevalotyökalu toiminnan nykytilan arviointiin
- verkkokoulutus ja tietokortit käytännön työn tueksi
- Saavutettavampi harrastus -asennemerkki saavutettavuudesta viestimiseen

Saavutettavampi harrastus -toimintamallin suositukset auttavat tunnistamaan toiminnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita sekä poistamaan osallistumisen esteitä. Saavutettavampi harrastus -asennemerkki toimii viestinnän apuvälineenä ja osoittaa toimijan halua edistää moninaisuuden huomioimista ja yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan.

Saavutettavampi harrastus -asennemerkki

Saavutettavampi harrastus -asennemerkin saa käyttöönsä ilmoittautumalla mukaan Saavutettavampi harrastus -toimintamallin käyttäjäksi osoitteessa *saavutettavaharrastus.fi*

Saavutettavuudesta lastenkulttuurissa ja taiteen perusopetuksessa on koottu kattava opas: *Saavutettavuusopas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille*.

Oppaassa kuvataan muun muassa saavutettavan taideharrastuksen suunnittelua, esteettömyyttä, lasten osallisuutta ja saavutettavaa viestintää. Oppaan löydät osoitteessa *lastenkulttuuri.fi/julkaisuja*.

Saavutettavuuden viisi näkökulmaa

Saavutettavuutta voidaan tarkastella viidestä toisiaan täydentävästä näkökulmasta: psykologinen ja viestinnällinen, sosiaalinen ja kulttuurinen, maantieteellinen, taloudellinen sekä fyysinen saavutettavuus. Näkökulmat auttavat tunnistamaan erilaisia osallistumisen esteitä ja tukevat toiminnan kokonaisvaltaista kehittämistä. Ne tarjoavat käsitteellisen pohjan saavutettavuustyölle lastenkulttuurissa ja näkyvät myös saavutettavuutta edistävissä työkaluissa ja suosituksissa.

1 **Psykologisen saavutettavuuden** näkökulmasta kaikki ymmärtämisen helpottaminen on saavutettavuutta. Samaa tarkoitetaan viestinnällisellä saavutettavuudella.

2 **Sosiaalisen saavutettavuuden** näkökulma huomioi sosiaaliset ja kulttuuriset näkökohdat, kuten monenlaisten ala- ja osakulttuurien edustajien, etnisten vähemmistöjen ja erilaisten yhteiskuntaryhmien edustajien tarpeet.

3 **Maantieteellinen saavutettavuus** viittaa alueelliseen tasapuolisuuteen esimerkiksi kunnan tai laajemman maantieteellisen alueen sisällä.

4 **Taloudellinen saavutettavuus** liittyy palvelun hinnoitteluun. Palvelut voivat sisältää esimerkiksi alennettuja lippuja tai ajankohtia, jolloin pääsymaksu on alennettu tai pääsy on maksuton.

5 **Fyysisen saavutettavuuden** näkökulmasta tulee huomioida tilojen esteettömyyteen ja toiminnallisuuteen liittyviä seikkoja niin, että toimintaan osallistuminen on miellyttävää ja turvallista, oli kyse sitten esimerkiksi päiväkotiryhmästä tai liikuntavammaisesta henkilöstä.

Lastenkulttuuripalvelut

Lastenkulttuuripalveluiden tuotannoista osa on keskusten omia ja osa tehdään yhteistyössä muiden lastenkulttuuritoimijoiden kanssa. Lastenkulttuurikeskukset ja muut lastenkulttuurin tuottajat tarjoavat tuotantoja myös valtakunnallisesti levitettäväksi. Lisäksi toimijat kehittävät jatkuvasti uusia lastenkulttuurin muotoja fyysisissä ja digitaalisissa ympäristöissä.

Lastenkulttuuripalvelut

- tapahtumat
- ohjaus- ja työpajatoiminta
- näyttelyt
- esitykset
- festivaalit
- innovatiiviset toimintamallit
- lapsille suunnatut julkaisut

Eskarifestarit on Lastenkulttuurikeskus Louhimon järjestämä esikoululaisten oma festivaali. Kuvaaja: Tuukka Kiviranta

TAPAHTUMAT

Lastenkulttuurikeskukset ja muut lastenkulttuurin tuottajat järjestävät lastenkulttuuritapahtumia paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Monet alan toimijat huomioivat tapahtumatuotannossaan esimerkiksi Lapsen oikeuksien päivän (20.11.). Toukokuussa lastenkulttuuriverkosto juhlistaa toimintaansa järjestämällä tapahtumia ja toimintaa Lastenkulttuurin juhlaviikolla. Tapahtumia voidaan järjestää joko omissa tiloissa tai muissa ympäristöissä. Mukana on niin kertaluontoisia tapahtumia, kuten erilaisia perhepäiviä, kuin paikkansa vakiinnuttaneita vuotuisia lastenkulttuurifestivaaleja.

Toiminnan tavoite: Tapahtumat luovat elämyksiä, mahdollistavat monipuolisen yhteisen osallistumisen mahdollisimman monelle ja tuovat toiminnalle näkyvyyttä.

Lapsilähtöisyyskriteeri: Sisällön suunnittelussa huomioidaan kohderyhmien omat kiinnostuksen kohteet ja erityistarpeet. Toiminnallisuus ja lasten osallisuus toteutuu. Tapahtumat suunnitellaan ikäryhmälle sopiviksi. Mahdollisuuksien mukaan tapahtumien suunnitteluun osallistetaan kohderyhmän edustajia.

Ammattimaisuuskriteeri: Tapahtumien työvoima on koulutettua ja ammattimaisesti toimivaa. Aikuiset esiintyjät ovat taiteen tai kulttuuriperinnön ammattilaisia. Suuriin tapahtumiin on palkattu järjestyksenvalvojakortin suorittaneet järjestyksenvalvojat. Yhteistyömahdollisuudet paikallisten ja alueellisten yhteistyökumppaneiden kanssa hyödynnetään.

Yhdenvertaisuuskriteeri: Tapahtumien suunnittelussa, viestinnässä, järjestelyissä ja palautteenkeruussa toteutuu kaikenlaisten lasten mahdollisuus osallistua. Tapahtumat ovat matalan kynnyksen toimintaa, ja niihin on helppo osallistua ilman sitoutumispakkoa.

Kestävän kehityksen kriteeri: Tapahtuma järjestetään sellaisessa paikassa, jossa suuri yleisömäärä ei häiritse luontoa. Yleisöä kannustetaan saapumaan paikalle julkisilla liikennevälineillä, pyörällä tai jalan. Ulkomaisten taiteilijoiden mahdollisten lentojen päästöt kompensoidaan, ja heitä autetaan saamaan useita työtilaisuuksia saman matkan aikana Suomessa.

OHJAUS- JA TYÖPAJATOIMINTA

Ohjaus- ja työpajatoiminta mahdollistaa osallistumisen taiteelliseen toimintaan. Työpajoissa etsitään omaa ilmaisua, tutustutaan eri taiteenlajeihin ja kulttuurin muotoihin sekä niiden tekniikoihin.

Toiminnan tavoite: Työpajoissa ja ohjaustoiminnassa taide tai kulttuuriperintö voi olla läsnä itseisarvona tai välineenä oppimiselle ja kasvamiselle. Toiminnalla tuetaan lapsen taiteellista toimijuutta. Toiminnassa korostuvat tekeminen, ilo ja luova prosessi, joka voi olla yhdessä jaettu kokemus. Työpajoissa mahdollistetaan kokeminen ja tekeminen kaikille viemällä taide tai kulttuuriperintö lasten arkeen ja ulottuville.

Lapsilähtöisyyskriteeri: Toiminta suunnitellaan lasten kehitystaso huomioiden. Osallistuminen on mahdollista kaikille ilman suorituspaineita. Suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan osallistujaryhmän ideat ja tarpeet. Toiminnassa korostetaan prosessin merkitystä lopputulosten sijaan. Sisällöissä tuodaan esiin sekä taiteenalojen erityispiirteet että niiden mahdollisuudet oppimisen ja kasvamisen tukena.

Kulttuuriosuuskunta Uulun järjestämässä Olkahisen koulutyöpajassa *Soiva runo* lapset pääsevät piirtämään musiikista inspiroituneena ja tekemään runotekstiä sekä soivaa taustaa runolle. Kuvaaja: Susanna Lyly

Ammattimaisuuskriteeri: Toiminnan suunnittelijat ja ohjaajat ovat oman taiteenalansa ammattilaisia. Suunnittelussa huomioidaan erilaisten toimintaympäristöjen ja kohderyhmien mahdollisuudet ja haasteet. Taideohjaajat ja ryhmien omat ohjaajat (varhaiskasvatuksen opettajat, opettajat, sosiaalityöntekijät jne.) tekevät yhteistyötä sekä suunnittelu- että ohjausvaiheessa. Lasten kanssa työskentelevältä henkilökunnalta tarkastetaan rikosrekisteriote. Ohjaaja tuntee alan säännökset ja huolehtii osallistujien turvallisuudesta. Ohjaajalla on herkkyyttä toimia yksilöllisissä vuorovaikutustilanteissa.

Yhdenvertaisuuskriteeri: Toiminta suunnitellaan ja räätälöidään erilaisille ryhmille, eivätkä henkilöön liittyvät tekijät, kuten kulttuurinen tausta, fyysiset ja tiedolliset ominaisuudet tai äidinkieli ole osallistumisen esteenä. Toiminnan taloudellinen saavutettavuus taataan kohtuullisella hinnoittelulla. Kaikille avoimessa toiminnassa huomioidaan lasten ja aikuisten yhdessä toimiminen.

Kestävän kehityksen kriteeri: Ohjaus- ja työpajatoiminnassa korostuu taiteellinen prosessi. Materiaaleja ei käytetä ainoastaan kulutusta varten, vaan materiaalit itsessään muovaavat taiteellista prosessia ja niihin suhtaudutaan kunnioittaen. Toiminnassa suositaan kierrätys- ja luonnonmateriaaleja. Materiaalien hankinnalle on olemassa kestävien hankintojen kriteerit sekä syntyvälle jätteelle kierrätysohjeet. Työpajatila valitaan vastuullisesti esim. julkisten kulkuyhteyksien varrelta, tai toiminta tuodaan lasten lähiympäristöön. Myös ulkona oppimisen mahdollisuudet hyödynnetään. Työpajatoiminta voi olla aineetonta ja yhteisöllistä. Ohjaus- ja työpajatoiminnassa käsitellään sisällöille luontevalla tavalla kestävän kehityksen teemoja ja tunteita.

Toiminnassa korostuvat tekeminen, ilo ja luova prosessi.

Seinäjoen kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmaan Kulttuurimatkaan kuuluva 5. luokkien arkkitehtuurin työpaja. Kuvaaja: Katariina Vestergård

NÄYTTELYT

Osa lastenkulttuuritoimijoista tuottaa näyttelyitä yhteistyössä eri taiteenalojen ammattilaisten ja lasten kanssa. Näyttelyitä tuotetaan erilaisiin tiloihin sopiviksi.

Toiminnan tavoite: Näyttelytoiminnalla nostetaan esille lasten tekemää taidetta sekä tuodaan lasten ulottuville ammattilaisten tekemää taidetta ja elämyksellisiä näyttelyitä.

Lapsilähtöisyyskriteeri: Näyttelyiden suunnittelussa huomioidaan lasten tapa havainnoida ja tutkia ympäristöään moniaistisesti. Suunnittelussa huomioidaan myös toiminnallisuus, joko siten, että näyttely itsessään on toiminnallinen tai siten, että siihen kuuluu osallistamisen mahdollistavaa oheisohjelmaa.

Ammattimaisuuskriteeri: Näyttelyiden suunnittelussa huomioidaan taiteelliset ja pedagogiset lähtökohdat. Näyttelyiden tekijät ovat taiteen ja näyttely-rakentamisen ammattilaisia. Mahdollisuuksien mukaan näyttelyn tekemisessä osallistetaan lapsia ja nuoria. Näyttelyiden rakentamisessa huomioidaan turvallisuuskysymykset. Aikuisten ja lasten tekijänoikeuksia kunnioitetaan. Näyttelyprosessissa hyödynnetään Suomen lastenkulttuuriliiton kiertonäytte-lyiden tuotanto-opasta, joka löytyy **lastenkulttuuri.fi**-sivulta.

Lumotut sanat – Lasten ja nuorten sanataideviikkojen avajaisjuhlassa ja näyttelyssä *Kun yö värittää* vuonna 2015.

Porin lastenkulttuurikeskus Kruunupään kosketeltavien teosten *Kehona*-näyttelyssä posketellaan Kirsi Jaakkolan *Silittelyä*-maalausta. Kuvaaja: Päivi Setälä

Yhdenvertaisuuskriteeri: Näyttelyiden suunnittelussa huomioidaan esteettömyys ja saavutettavuus. Niihin on maksuton pääsy tai lippujen hinnat ovat kohtuulliset. Sisällöissä huomioidaan monikulttuurinen yhteiskunta. Näyttelyihin liittyvät tekstit ovat selkeää yleiskieltä ja mahdollisuuksien mukaan saatavana useammalla kielellä. Näyttelyt tehdään mahdollisuuksien mukaan kiertäviksi. Vuokrattavista näyttelyistä tiedotetaan **lastenkulttuuri.fi** -verkkosivuilla.

Kestävän kehityksen kriteeri: Näyttelyiden suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan käytettävien materiaalien ja rakennettavien elementtien ekologinen elinkaari. Näyttelyssä ja sen viestinnässä minimoidaan kertakäyttöinen materiaali ja tarpeeton energiankulutus. Suositaan näyttelyvaihtoja ja yhteisnäyttelyitä sekä rakenteiden ja laitteistojen yhteiskäyttöä, lainaamista tai vuokraamista. Näyttelyissä käsitellään sisällöille luontevalla tavalla kestävän kehityksen teemoja ja tunteita.

ESITYKSET

Lastenkulttuuritoimijat tuottavat erilaisia esityksiä yhdessä muiden taiteen ammattilaisten ja lasten kanssa. Mukana on koko esittävän taiteen lajien kirjo.

Toiminnan tavoite: Esitystoiminnalla tarjotaan lapsille ja perheille elämyksiä ja tehdään esittävän taiteen monipuolinen tarjonta tutuksi. Toiminta tutustuttaa lapset myös esiintyvien taiteilijoiden työhön ja esityksen tekoprosessiin. Lasten omien esitysten kautta heidän taiteellinen toimijuutensa tulee esille. Samalla lasten taiteen arvostus kasvaa.

Lapsilähtöisyyskriteeri: Esityksissä käsitellään lapsille merkityksellisiä aiheita ja huomioidaan myös aikuisyleisö. Lasten omissa esityksessä kiinnitetään huomiota vahvaan osallisuuteen myös esitysten suunnittelussa. Esitysten tuotannossa huomioidaan kohderyhmän kehitystaso.

Ammattimaisuuskriteeri: Esitysten suunnittelijoilta ja tekijöiltä edellytetään kohderyhmätuntemusta sekä tietämystä lapsen tavasta havainnoida, kokea ja tuntea. Aikuiset esiintyjät ovat oman taiteenalansa ammattilaisia. Aikuisten ja lasten tekijänoikeuksia kunnioitetaan.

Lastenkulttuurikeskus Lykyn *Soiva ja tanssiva hääperinne* -työpaja vie osallistujat vanhoihin keskipohjalaisiin häihin. Kuva on lasten musiikki- ja teatteriryhmä Taittarallaan esityksestä. Kuvaaja: Lauri Oino

Jotta lapset olisivat yhdenvertaisia, kulttuuripalvelut viedään sinne, missä lapset ovat, tai varmistetaan lasten mahdollisuus liikkua palvelun luo. Kuvassa on Konserttikeskuksen yleisöä ***Korvat Kävelyllä*** -koulukonserttifestareilta keväältä 2016.
Kuvaaja: Vesa-Matti Väärä

Yhdenvertaisuuskriteeri: Esitykset ovat vietävissä myös kouluille, päiväkoteihin tai vastaaviin tiloihin. Esitysten tuotannossa huomioidaan kohderyhmien moninaisuus. Esitystiloissa huomioidaan esteettömyys.

Kestävän kehityksen kriteeri: Suositaan lähiseutujen esityspalveluiden tuottajia. Harkitaan, milloin esitys kannattaa tuoda yleisön luo, ja milloin taas tuoda yleisö esityksen luo. Kuljetuksissa suositaan päästöttömiä tai mahdollisimman vähäpäästöisiä vaihtoehtoja. Esityksissä käsitellään sisällöille luontevalla tavalla kestävän kehityksen teemoja ja tunteita.

INNOVATIIVISET TOIMINTAMALLIT

Lastenkulttuuritoimijat tekevät rohkeaa kehittämistyötä, joka synnyttää uusia sisältöjä ja näkökulmia sekä lastenkulttuuriin että tapoihin tuottaa sitä. Kehittämistyön tuloksena on syntynyt uusia innovatiivisia konsepteja, kuten kulttuuriperinnön aikamatkat tai Vauvojen värikylpy®.

Lasten ja nuorten ymmärtäminen ja aktiivinen kuuleminen pitää tekijät ja tuottajat lähellä sitä, mitä kohderyhmä ajattelee sekä sitä, millaista kulttuuritoimintaa tarvitaan. Sisältöjen kehittämisen mahdollistaa kokeilunhalu ja rohkeus innovoida epäonnistumisenkin uhalla. Se edellyttää aikaa ja tilaa luovuudelle. Kehittämistyön tuloksena voi syntyä aivan uudenlaista lastenkulttuuria. Toimialarajat ylittävällä yhteistyöllä mahdollistetaan innovatiivisia toimintamalleja myös uusissa toimintaympäristöissä.

Toiminnan tavoite: Tavoitteena on kehittää uusia, entistä parempia sisältöjä ja toimintamalleja, pysyä mukana lasten maailman muutoksessa sekä hyödyntää uusia teknologioita. Lastenkulttuuripalvelujen kehittämistyössä vallitsee ennakkoluulottomuus ja kokeilunhalu. Lastenkulttuuri nähdään osana arkea niin päivähoidossa ja koulussa kuin vapaa-ajalla sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Lapsilähtöisyyskriteeri: Lasten ja nuorten itse tuottamaa ja heille suunnattua kulttuuria ja sen uusia ilmiöitä seurataan, arvostetaan ja käytetään kehittämistyössä. Panostetaan kohderyhmän kuulemiseen sekä palautteen vastaanottoon ja hyödyntämiseen.

Ammattimaisuuskriteeri: Alan ammattilaisten keskuudessa avoin ja monia näkökulmia esiin tuova keskustelu on sallittua ja toivottavaa. Aikuisten ja lasten tekijänoikeuksia kunnioitetaan. Yksittäisen ja ainutlaatuisen kokemuksen arvo tunnustetaan. Kehittämistyössä kuunnellaan heikkoja signaaleja sekä ollaan herkkiä uusille ajatuksille ja ilmiöille. Kehittämistyössä ymmärretään, että kaikki ei ole monistettavissa ja mallinnettavissa, ja että ainutkertaisuudella ja hauraudella on arvo. Kehittämistyötä tehdään myös yhdessä muiden kuin taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa sekä maantieteellisesti eri paikkoihin sijoittuneiden

> Aikuisten ja lasten tekijänoikeuksia kunnioitetaan.

toimijoiden kanssa.
Yhdenvertaisuuskriteeri: Kehittämistyö edistää osallisuutta kulttuuriin ja taiteeseen sekä saavutettavuutta lastenkulttuuripalveluissa. Kehittämiseen, suunnitteluun ja päätöksentekoon otetaan mukaan ne tahot, joita toiminta koskee. Työn tuloksista viestitään selkeästi ja laajasti, tarpeen mukaan eri kielillä.

Kestävän kehityksen kriteeri: Taiteen ja kulttuurin keinoin osallistutaan kestävämmän tulevaisuuden rakentamiseen. Lasten ja nuorten ilmaisemiin ympäristötunteisiin, ideoihin ja aktivismiin suhtaudutaan ennakkoluulottomasti. Heidän toimintaansa tuetaan taiteen ja kulttuurin ammattitaidolla.

Lastenkulttuurin kehittämistyön tuloksena on syntynyt uusia innovaatiivisia konsepteja kuten Vauvojen värikylpy®. Kuva on lastenkulttuurikeskus Kruunupään Vauvojen värikylpy -työpajasta ”*Metsän siimeksessä*”. Kuvaaja: Annukka Puuska

LAPSILLE SUUNNATUT JULKAISUT

Lastenkulttuurikeskusten ja muiden lastenkulttuurin tuottajien toiminta tuottaa lapsille ja perheille suunnattuja julkaisuja kuten kirjoja, taidelähtöisiä menetelmäoppaita, pelejä ja äänitteitä.

Toiminnan tavoite: Tavoitteena on tuottaa taiteellisesti mielenkiintoisia sekä lapsia ja nuoria puhuttelevia julkaisuja. Julkaisutoiminnalla tehdään näkyväksi lastenkulttuuria, ammattilaisten työskentelyä alalla ja lasten omaa taidetta. Lisäksi julkaisut tuottavat uutta tietoa.

Lapsilähtöisyyskriteeri: Julkaisuissa huomioidaan lapsen näkökulma ja lapsen elämää puhuttelevat asiat. Julkaisuissa huomioidaan myös materiaalien, sisältöjen ja kuvastojen ikäsuositukset.

Ammattimaisuuskriteeri: Julkaisujen materiaalit vastaavat tarkoitustaan. Tuotannon eri vaiheissa käytetään eri alojen asiantuntemusta. Niin aikuisten kuin lastenkin tekijänoikeuksia kunnioitetaan.

Yhdenvertaisuuskriteeri: Julkaisut toimitetaan saavutettaviksi, ja niistä tehdään tarpeen mukaan versiot eri kielillä. Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaa-ajan palveluiden järjestäjille viestitään julkaisutarjonnasta. Taloudellinen saavutettavuus on taattu julkaisujen kohtuullisella hinnoittelulla. Suomen lastenkulttuuriliiton jäsenten tuottamia taidelähtöisiä menetelmäoppaita sekä muita lastenkulttuurin materiaaleja on myös vapaasti saatavilla sivustolla **lastenkulttuuri.fi**.

Kestävän kehityksen kriteeri: Painatetaan vain pitkän elinkaaren julkaisuja, muutoin julkaistaan digimuodossa. Valitaan painotuotteisiin kestävästi tuotetut materiaalit.

Lastenkulttuurin asiantuntijapalvelut

Lastenkulttuurikeskukset ja muut lastenkulttuurin tuottajat verkostoituvat paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti sekä kulttuurialan toimijoiden että muiden olennaisten yhteiskunnan toimijoiden kanssa. Liitto edistää eri puolilla maata toimivien jäsentensä valtakunnallista yhteistyötä ja verkostoitumismahdollisuuksia. Lasten ja nuorten parissa työskentelevät, alan koulutusta järjestävät sekä lapsuutta tutkivat toimijat voivat laaja-alaisesti hyödyntää liiton keräämää ja tuottamaa tietoa ja osaamista.

Jakamalla osaamistaan lastenkulttuurin ammattilaiset saavat myös itse uusia ideoita, parantavat toimintansa tehokkuutta, luovat yhteistyökumppanuuksia ja saavat ammatillista tukea. Laadukkaasti toimiva lastenkulttuurin tuottaja huolehtii myös henkilökunnan osaamisen jatkuvasta kehittämisestä.

Lastenkulttuurin asiantuntijapalvelut

- lastenkulttuurin kehittämistyö
- kulttuurikasvatussuunnitelmien edistäminen
- oppilaitosyhteistyö
- viestintä ja vaikuttaminen
- koulutukset
- verkostoituminen ja yhteistyö

LASTENKULTTUURIN KEHITTÄMISTYÖ

Lastenkulttuurikeskusten ja muiden lastenkulttuurin tuottajien kehittämät toiminnan muodot, yhteistyöverkostot ja -hankkeet mahdollistavat lastenkulttuuritoiminnan kokonaisvaltaisen ja pitkäjänteisen kehittymisen. Toiminnassa huomioidaan eri taiteenalojen ja kulttuuriperinnön erityispiirteet ja tunnistetaan niiden mahdollisuudet. Samalla syntyy uusia näkökulmia lasten hyvinvoinnin tukemiseen ja taiteen rooliin yhteiskunnassa.

Toiminnan tavoite: Lastenkulttuuritoiminta synnyttää monipuolista ja hyödynnettävää erityisosaamista sekä uusia menetelmiä ja toimintatapoja. Organisaatioilla on valmiudet antaa omaan erityisosaamiseensa perustuvaa koulutusta ja asiantuntija-apua valtakunnallisesti.

Saavutettavuuskriteerit: Lastenkulttuuritoimijat jakavat kehittämistyön tuloksia tapahtumissa, kampanjoissa, koulutuksissa ja seminaareissa. Lasten ja nuorten sekä muiden ikäryhmien kulttuurin parissa työskentelevät tahot ovat laajasti mukana kehittämisessä ja edistävät aktiivisesti tulosten hyödyntämistä toiminnoissaan valtakunnallisesti.

Vaikuttamiskriteeri: Lastenkulttuuritoimija tekee paikallista ja alueellista vaikuttamistyötä ja osallistuu verkoston kanssa valtakunnalliseen vaikuttamiseen. Koko lastenkulttuuriverkosto vaikuttaa yhdessä yhteistyö- ja sidosryhmiensä kanssa poliittiseen päätöksentekoon, rahoitukseen ja kehittämiseen, jotta lastenkulttuurin kentällä olisi mahdollisimman hyvät toimintaedellytykset tehdä laadukasta lastenkulttuurin kehittämistyötä.

Viestinnällinen kriteeri: Viestinnän tehtävä on muuntaa kehittämistyön tuloksena syntyneet toimintatavat, hankkeet, innovaatiot ja menetelmät ymmärrettävään ja jaettavaan muotoon ja tehdä ne näkyviksi. Onnistunut viestintä mahdollistaa tiedon leviämisen ja sen juurtumisen lastenkulttuuriverkoston sisällä ja sen ulkopuolelle. Viestinnän tavoite on vahvistaa lastenkulttuurin asemaa osana kulttuurihyvinvointia, kasvatusta ja kulttuuripolitiikkaa. Laadukas viestintä varmistaa, että jaettava tieto on saavutettavaa, hyödynnettävää ja vaikuttavaa ja että lastenkulttuurin kehittämistyö näyttäytyy jatkuvana, tavoitteellisena ja rakenteita uudistavana toimintana. Lastenkulttuuritoimija viestii kehittämistyön tuloksista niin paikallisesti kuin alueellisesti ja osallistuu valtakunnalliseen viestintään yhdessä verkoston kanssa.

KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMATYÖ

Kulttuurikasvatussuunnitelmien tavoitteena on antaa oppilaalle koulupolkunsa aikana kulttuurinen yleissivistys, tukea kulttuuri-identiteetin muodostumista ja vahvistaa kulttuurien moninaisuuden ymmärtämistä. Lastenkulttuuritoimijat toimivat taide- ja kulttuurikasvatuksen asiantuntijoina kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmatyössä. Ne voivat edistää monenlaisilla toimenpiteillä kulttuurikasvatussuunnitelmien asemaa koko maassa.

Kulttuurikasvatussuunnitelma on käytännön työkalu koulun ja kulttuurin väliseen yhteistyöhön. Se edistää kulttuurin saatavuutta ja soveltuvuutta päiväkotien ja koulujen arkeen. Kulttuurikasvatussuunnitelman voi korvata kulttuuriopetussuunnitelma, jos se on osa kunnan virallista opetussuunnitelmaa. Käytäntöön painottuvat kulttuurikasvatussuunnitelmat kantavat usein kuntien itse keksimiä erilaisia nimiä, kuten kulttuuripolku, kulttuurimatka tai kulttuurirappuset.

Toiminnan tavoite: Liitto ja sen jäsenorganisaatiot työskentelevät kulttuurikasvatuksen vakiinnuttamiseksi osaksi koulujen perustoimintaa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) mainitaan kulttuurikasvatussuunnitelmat yhtenä työkaluna opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamisessa luvussa 1.4. sivulla 19 sekä luvussa 3.4 sivulla 25: Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa (--) mitkä ovat ne paikalliset suunnitelmat ja ohjelmat, jotka täydentävät ja toteuttavat opetussuunnitelmaa (esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma, kestävän kehityksen ohjelma, tasa-arvosuunnitelma, kulttuurikasvatussuunnitelma, tietostrategia)". Paikallisen tason yhteistyö ja aktiivisuus ratkaisevat, miten asia kussakin kunnassa toteutuu.

> Kulttuurikasvatussuunnitelma – jotta jokainen lapsi voi kokea kulttuurin ja taiteen.

Saavutettavuuskriteeri: Tavoitteena on, että jokaisessa Suomen kunnassa on toimiva kulttuurikasvatussuunnitelma. Lastenkulttuuritoimijat ovat kuntien tukena kulttuurikasvatussuunnitelmien kehittämisessä. Tavoitteena on myös, että kaikissa perusasteen kouluissa on kulttuuriyhdysopettaja, joka vastaa koulun ja kulttuuria tuottavien tahojen (esimerkiksi taidelaitosten) yhteistyöstä.

Vaikuttamiskriteeri: Suomen lastenkulttuuriliiton jäsenten asiantuntemusta opetustoimen ja taiteen kentän yhteistyön sillanrakentajana käytetään koulujen kulttuurikasvatustyön kehittämisessä.

Viestinnällinen kriteeri: Viestintä tekee kulttuurikasvatussuunnitelmien pedagogisen, kulttuurisen ja yhteiskunnallinen arvon näkyväksi ja tähtää suunnitelmien aseman parantamiseen koko maassa. Viestinnän tavoitteena on, että lastenkulttuuriliiton jäsenten asiantuntemus opetustoimen ja taiteen kentän sillanrakentajina ymmärretään koulujen kulttuurikasvatustyön kehittämisessä. Samalla viestintä vahvistaa kuntien, opettajien ja kulttuuritoimijoiden sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin sekä mahdollistaa hyvien käytäntöjen leviämisen.

Kulttuurikasvatussuunnitelmien koordinoinnista vastaavien tahojen tehtävänä on pitää säännöllisesti yllä yhteyksiä sivistys- ja opetusalan toimijoihin sekä kulttuuriyhdysopettajiin alueellaan ja hyödyntää verkostossa tehtyjä materiaaleja ja verkoston erityisosaamista.

Lastenkulttuurikeskus Lykyn työpaja Kaustisen kansanmusiikkijuhlilla 2021, musisoimassa paikalliset näppäripelimannit ohjaajineen. Kuvaaja: Lauri Oino

Taidetestaajat

Taidetestaajat-kulttuurikasvatusohjelma vie joka vuosi Suomen kaikki kahdeksasluokkalaiset vierailulle kahteen korkealaatuiseen taidekohteeseen ympäri Suomen. Kouluryhmille tarjotaan pääsyliput ja kuljetukset esimerkiksi teatteriin, taidenäyttelyyn tai konserttiin. Nuoret antavat taidelaitoksille vierailuista palautetta, jonka perusteella taidesisältöjä ja yleisötyötä voidaan kehittää nuorta yleisöä puhuttelevaksi. Taidetestaajien ytimessä ovat lastenkulttuurin neljä laadun elementtiä: taide, ammattimaisuus, lapsilähtöisyys ja yhdenvertaisuus.

Taidetestaajat-kulttuurikasvatusohjelmaa koordinoi Suomen lastenkulttuuriliitto ja sitä rahoittavat Suomen Kulttuurirahasto ja Svenska kulturfonden.

Kahdeksasluokkalaiset taidetestaajat Tanssiteatteri Hurjaruuthin esityksessä 2022.
Kuvaaja: Hanna Brotkin

LAATU TAIDETESTAAJAT-KULTTUURIKASVATUSOHJELMASSA

Toiminnan tavoite: Taidetestaajat-ohjelman tavoitteena on purkaa myytti taiteesta vaikeana lajina sekä tarjota nuorille ikimuistoisia taidekokemuksia ja tilaisuuksia harjoitella tärkeitä vuorovaikutustaitoja, kuten oman mielipiteen perustelemista. Toiminnan avulla pyritään myös kehittämään suomalaisen taidekentän osaamista nuorille ja kouluille suunnattujen sisältöjen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Taidevierailu on kokonaisuutena nuorta arvostava kohtaaminen, joka voi olla kimmoke elinikäiseen kulttuurin harrastamiseen.

Saavutettavuuskriteeri: Osallistumisen esteet poistetaan, jotta nuoret pääsevät tasa-arvoisille taidevierailuille esimerkiksi liikuntarajoitteista, äidinkielestä tai asuinpaikasta riippumatta. Osallistujille järjestetään tarvittaessa esimerkiksi pyörätuolipaikka, induktiosilmukka tai viittomakielen tulkkaus. Toiminta on osallistujille ja kouluille maksutonta.

Vaikuttamiskriteeri: Taidetestaajat-ohjelma edistää nuorten kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Taidetestauksessa jokaisella kasiluokkalaisella on yhdenvertainen oikeus osallistua taidevierailulle ja kokea taidetta omista lähtökohdistaan käsin. Toiminta kehittää taidetoimijoiden yleisötyötä sekä yhteistyötä koulujen kanssa. Taidetestaus lisää nuorten osallisuutta, kehittää nuorten matkustustaitoja ja laajentaa elinpiiriä.

Viestinnällinen kriteeri: Taidetestaajat-ohjelman viestinnän tavoitteena on toiminnan sujuvuuden ja jatkumisen varmistaminen sekä ohjelman hyvien käytäntöjen tekeminen näkyväksi alan sisällä ja ulkopuolella. Toiminnasta, sen onnistumisista ja haasteista viestitään avoimesti.

Taidetestaus tuo nuorten äänen kuuluviin, koska vierailujen jälkeen nuorilta kysytään palautetta heidän kokemastaan elämyksestä selainpohjaisella arviointisovelluksella. Arviot julkaistaan taidetestaajat.fi-verkkosivuilla.

Toiminnassa havaittuja hyviä käytänteitä jaetaan koko toimialan käyttöön laadukkaasti tuotettujen julkaisujen, webinaarien, tapahtumien ja oppaiden muodossa.

Osallistujien, taiteilijoiden, tuottajien, tiimin jäsenten ja muiden yhteistyökumppanien roolit, tavoitteet ja tehtävät viestitään selkeästi, jotta jokainen toiminnassa mukana oleva tietää, mitä on tekemässä ja miksi.

OPPILAITOSYHTEISTYÖ

Lastenkulttuuritoimijat tekevät tutkimuksellista, opetuksellista ja toiminnallista yhteistyötä toisen asteen oppilaitosten, korkeakoulujen, avoimen yliopiston sekä aikuiskoulutuslaitosten kanssa. Kurssien, työpajojen ja opiskelijoiden työharjoittelujaksojen sisältöjen suunnittelun lähtökohtana on oppilaitoksen oma opetussuunnitelma. Oppilaitosyhteistyö syventää opiskelijoiden ymmärrystä lastenkulttuurin toimialasta ja sen tarjoamista työmahdollisuuksista. Oppilaitosyhteistyö voi avata opiskelijoille mahdollisuuksia työllistyä alalle.

Oppilaitosyhteistyön kautta opiskelijat oppivat kulttuurin eri alojen sisällöistä, niiden tuottamisesta ja taiteellisesta ilmaisusta sekä siitä, että taide on keskeinen tekijä lasten ja nuorten formaalissa ja informaalissa oppimisessa. Yhteistyön avulla juurrutetaan lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan menetelmiä osaksi taide- ja kasvatusalojen opintoja ja siten edistetään tulevien ammattilaisten osaamista.

Tutkimusyhteistyöllä saadaan tietoa Suomen lastenkulttuuriliiton ja sen jäsenorganisaatioiden toiminnan vaikuttavuudesta.

Toiminnan tavoite: Oppilaitosyhteistyöllä tutustutetaan esimerkiksi tulevat kasvatus- ja koulutusalan ammattilaiset moninaisiin tapoihin hyödyntää taidetta lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä. Lastenkulttuuritoimijat tekevät yhteistyötä oppilaitosten kanssa ja tukevat tutkimustiedon hyödyntämistä.

Saavutettavuuskriteeri: Lastenkulttuuritoimijoilla on kontakteja suomalaisiin korkeakouluihin, koulutusorganisaatioihin ja kansainvälisiin toimijoihin, joissa on lasten ja nuorten kasvatukseen, osallisuuteen, kulttuuriin tai hyvinvoinnin edistämiseen liittyvää koulutusta ja tutkimusta. Toimijat tuntevat myös paikallisen kulttuuriperinnön oppimisen tapoja ja paikkoja.

Vaikuttamiskriteeri: Käytössä ovat vakiintuneet käytännöt paikallisten toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa. Lastenkulttuuritoimijat lisäävät koulutustoimijoiden tietoisuutta lastenkulttuurista ja edistävät lastenkulttuurin tuntemuksen lisäämistä osaksi tutkintovaatimuksia soveltuvilla aloilla.

Viestinnällinen kriteeri: Viestintä rakentaa toimivan rajapinnan lastenkulttuuritoimijoiden ja oppilaitosten välille niin, että yhteistyö ja vuoropuhelu on sujuvaa. Viestinnän tehtävä on tehdä näkyväksi se, mitä yhteistyö konkreettisesti tarjoaa opiskelijoille, opettajille ja koulutusorganisaatioille sekä millaisia osaamispolkuja se avaa alalle. Viestinnällä tuetaan lastenkulttuurin asiantuntijuuden tunnistamista koulutuskentällä ja vahvistetaan sen asemaa osana taide-, kasvatus- ja hyvinvointialojen osaamispohjaa.

Tutkimusyhteistyön osalta viestintä varmistaa, että tuotettu tieto on saavutettavaa, ymmärrettävää ja hyödynnettävissä opetuksen ja kehittämisen konteksteissa.Tutkimusyhteistyön osalta viestintä varmistaa, että tuotettu tieto on saavutettavaa, ymmärrettävää ja hyödynnettävissä opetuksen ja kehittämisen konteksteissa.

VIESTINTÄ

Toiminnan tavoite: Viestinnän tavoitteena on tehdä näkyväksi lastenkulttuurin vaikutus ja merkitys niin yksilötasolla kuin yhteiskunnassa. Sen tehtävä on vahvistaa toiminnan saavutettavuutta ja lisätä ymmärrystä toiminnan sisällöistä. Viestinnän tarkoitus on tukea osallistumista, vuorovaikutusta ja yhteistyötä.

Suunnitelmallinen, kohderyhmälähtöinen ja eettisesti kestävä viestintä rakentaa luottamusta muiden ammattilaisten, sidosryhmien, huoltajien, lasten ja nuorten, rahoittajien ja päättäjien suuntaan. Viestinnän on oltava tavoitteellista ja resursoitua, jotta sen avulla toiminta ja vaikutukset tehdään ymmärrettäviksi ja saavutettaviksi. Viestintä tukee toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä sekä vahvistaa lastenkulttuurin asemaa niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisesti.

Saavutettavuuskriteeri: Saavutettavuus toteutuu parhaiten, kun viestittävät sisällöt ovat selkeitä, ymmärrettäviä ja eri kohderyhmille tarkoituksenmukaisesti muotoiltuja. Lapset ja nuoret, huoltajat, kasvatus- ja kulttuurialan ammattilaiset sekä päättäjät tarvitsevat kukin erilaista tietoa ja lähestymistavan. Kanavavalinnoissa ja ilmaisutavoissa huomioidaan kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus sekä esteettömyys myös digitaalisissa ympäristöissä. Tiedon tulee olla ajankohtaista ja riittävän ennakoivaa, jotta osallistuminen on mahdollista erilaisista elämäntilanteista käsin.

Vaikuttamiskriteeri: Vaikuttavuuden näkökulmasta viestinnän tehtävänä on tuoda esiin lastenkulttuurin hyvinvointivaikutukset, pedagoginen merkitys ja laajemmat yhteiskunnalliset ulottuvuudet. Toimijat osallistuvat asiantuntijoina julkiseen ja kentällä käytävään keskusteluun ja tuottavat päätöksenteon tueksi tietoa, joka perustuu kokemukseen, arviointiin ja tutkimukseen. Viestintä verkostojen ja sidosryhmien kanssa vahvistaa alan näkyvyyttä ja tukee rakenteellista kehittämistä, rahoituksen ja pitkäjänteistä toimintaedellytysten turvaamista.

Viestintä toimii sillanrakentajana eri toimijoiden välillä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, koulujen, kulttuuritoimijoiden, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa vahvistuu, kun tieto kulkee sujuvasti ja yhteiset tavoitteet tehdään näkyviksi. Alueellisiin ja valtakunnallisiin verkostoihin osallistuminen sekä yhteiset kampanjat lisäävät alan vaikuttavuutta ja yhtenäistävät viestiä lastenkulttuurin merkityksestä.

Ammattimaisuuskriteerit: Viestinnän ammattimaisuus näkyy selkeinä vastuina, määriteltyinä prosesseina ja riittävinä resursseina. Henkilöstön osaamista ylläpidetään ja kehitetään, ja viestinnän tuloksellisuutta seurataan analysoimalla muun muassa tavoittavuutta, osallistumista ja palautetta. Eettiset periaatteet kuten lapsen oikeudet, tietosuoja ja kuvien käyttöä koskevat käytännöt huomioidaan viestinnässä.

Viestinnällinen kriteeri: Viestinnässä korostuu asiantuntijatoimijan kyky rakentaa vahva, tunnistettava ja yhteiskunnallisesti relevantti ääni lastenkulttuurin kentällä. Vaikuttava viestintä perustuu strategioihin, selkeään argumentaatioon ja osallistumiseen ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Viestinnän tehtävänä on nostaa lastenkulttuurin merkitys osaksi päätöksentekoa, resurssiohjausta ja laajempaa kulttuuripoliittista keskustelua. Laadukas viestintä ei ainoastaan tiedota vaan aktiivisesti muokkaa toimintaympäristöä, vahvistaa alan arvostusta ja luo edellytyksiä rakenteelliselle muutokselle. Se tekee asiantuntijuuden näkyväksi, tukee vaikuttamistyötä eri tasoilla ja rakentaa pitkäjänteisesti lastenkulttuurin yhteiskunnallista painoarvoa.

Viestinnän laatu rakentuu selkeistä, johdonmukaisista ja tavoitteisiin nähden tarkoituksenmukaisista viesteistä. Sisällöt perustuvat asiantuntemukseen, ajantasaiseen tietoon ja toiminnan todellisiin vaikutuksiin, jolloin ne tuottavat luotettavaa ja merkityksellistä kuvaa lastenkulttuurityöstä.

Ydinviestit ovat tunnistettavia ja pysyvät sisällöllisesti yhtenäisinä eri kanavissa. Kanavavalinnat ja julkaisukokonaisuudet muodostavat harkitun ja strategisesti johdetun kokonaisuuden, jossa eri viestintävälineet täydentävät toisiaan. Laadukas viestintä edellyttää myös toimintaympäristön jatkuvaa seurantaa. Se reagoi yhteiskunnalliseen keskusteluun, tunnistaa kulttuurialan kehityssuuntia ja suhteuttaa omat sisältönsä ajankohtaisiin ilmiöihin.

KOULUTUKSET

Lastenkulttuuritoimijat järjestävät lasten ja nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille koulutuksia. Koulutusten kohderyhmänä voi taide- ja kulttuurialan ammattilaisten lisäksi toimia varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö. Verkoston sisäinen kouluttautuminen on myös oleellinen osa asiantuntijapalveluita.

Toiminnan tavoite: Järjestämällä koulutuksia lastenkulttuuritoimijat jakavat osaamistaan ja jalkauttavat kehittämiään menetelmiä lastenkulttuurin ja kasvatuksen ammattilaisten käyttöön. Lasten parissa työskenteleviä ammattilaisia kouluttamalla voidaan tavoittaa tehokkaasti myös lapset. Lastenkulttuuritoimijat ovat aktiivisia yhteistyökumppaneita muiden järjestämissä koulutuksissa.

Saavutettavuuskriteeri: Kohtuullisella hinnoittelulla varmistetaan koulutusten taloudellinen saavutettavuus. Kukin organisaatio tarjoaa resurssiensa mukaan koulutuksia omalla alueellaan. Koulutukset järjestetään mahdollisuuksien mukaan esteettömissä tiloissa. Järjestäjä on valmis ottamaan huomioon osallistujien erityisen tuen tarpeet.

Vaikuttamiskriteeri: Käytössä ovat vakiintuneet ja aktiiviset yhteistyökäytännöt kunkin organisaation toimialueen keskeisten koulutusorganisaatioiden, yksittäisten koulutusalan toimijoiden, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.

Viestinnällinen kriteeri: Koulutuksista viestitään monipuolisesti eri kanavissa ja yhteistyöverkostoissa, jotta koulutukset tavoittavat kattavasti ammattilaiset ja koulutuksista kiinnostuneet. Viestimällä koulutuksista myös laajemmalle kohderyhmälle lastenkulttuuri viestii asiantuntijuudestaan. Koulutuksista viestitään saavutettavasti, oikea-aikaisesti ja kohderyhmälle sopivilla tavoilla.

VERKOSTOITUMINEN JA YHTEISTYÖ

Lastenkulttuuritoimijoiden työntekijät osallistuvat liiton järjestämiin verkoston yhteisiin tapahtumiin, kuten valtakunnalliseen Lastenkulttuurifoorumiin sekä liiton koordinoimiin jäsentapaamisiin ja verkostoitumispäiviin. Lastenkulttuurin kehittämistyötä voidaan tehdä myös lähialueen toimijoiden ja sidosryhmien kanssa sekä hankeyhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Valtakunnalliset ja kansainväliset yhteistyöhankkeet edistävät lastenkulttuurin tunnettuutta sekä kotimaassa että sen rajojen ulkopuolella.

Toiminnan tavoite: Valtakunnallinen lastenkulttuurifoorumi, seminaarit ja jäsentapaamiset kokoavat lastenkulttuurista kiinnostuneet eri alojen ammattilaiset ja opiskelijat yhteen sekä ylläpitävät keskustelua lastenkulttuurin ajankohtaisista aiheista. Foorumin tavoitteena on tehdä lastenkulttuurityötä ja sen menetelmiä tunnetuksi myös muilla toimialoilla, jakaa parhaita käytänteitä sekä esitellä uusia innovaatioita.

Saavutettavuuskriteeri: Verkon välityksellä tapahtuvat tilaisuudet mahdollistavat verkostoitumisen eri toimijoiden välillä paikasta riippumatta. Valtakunnallinen lastenkulttuurifoorumi järjestetään vuosittain vaihtuvassa paikassa eri puolilla Suomea. Foorumiin ja seminaareihin osallistuminen on kohtuuhintaista. Tilaisuudet järjestetään esteettömissä tiloissa, ja tilaisuuksiin järjestetään tarvittavat apuvälineet ja kuvailu- tai viittomakielen tulkit.

Vaikuttamiskriteeri: Lastenkulttuuritoimijoiden tekemä paikallinen ja valtakunnallinen vaikuttamistyö on oleellista toiminnan jatkuvuuden sekä lasten ja nuorten kulttuuristen oikeuksien toteutumisen kannalta. Vaikuttamistyön ohjenuorana voi pitää sitä, että kaikkien toimijoiden tehtävä on kertoa hyvästä toiminnastaan ja sen tuloksista omien resurssiensa puitteissa.

Valtakunnalliseen lastenkulttuurifoorumiin kutsutaan ministeritason päättäjiä sekä muita poliitikkoja ja avaintoimijoita. Ohjelmassa on valtakunnallisesti tai kansainvälisesti tunnettujen tutkijoiden, taiteilijoiden tai taidekasvattajien puheenvuoroja tai työpajoja.

Viestinnällinen kriteeri: Verkoston yhteistyö perustuu luottamuksen rakentamiseen, avoimeen tiedonkulkuun ja yhteisten tavoitteiden sanoittamiseen. Viestintä vahvistaa verkoston yhteistyötä ja mahdollistaa yhteisen toimintakulttuurin syntymisen. Toimiva verkoston sisäinen viestintä on pohja lastenkulttuurin vahvalle vaikuttamiselle ja viestinnälle myös sidosryhmien, median ja päättäjien suuntaan.

Lastenkulttuuritoimijoiden työntekijät osallistuvat liiton järjestämiin verkoston yhteisiin tapahtumiin. Kuva on Kansainvälisestä lastenkulttuurifoorumista vuodelta 2019.
Kuvaaja: Tommi Taipalus

3. Seuranta ja arviointi

Toiminnan säännöllinen seuranta ja arviointi ovat laadukkaan lastenkulttuurin tae. Ne tuottavat tietoa tuloksista ja vaikutuksista suhteessa toiminnan asettamiin tavoitteisiin. Laatu liittyy palvelun tuotantoprosessin ja sen tuloksena syntyvän tuotoksen arviointiin. Vaikuttavuutta arvioidaan asiakkaissa tapahtuvan muutoksen avulla. Laatu mahdollistaa vaikuttavuuden, ja vaikuttavuus määrittää palvelun arvon.

Arvioinnin laajuus

Laadun ylläpitäminen edellyttää toiminnan eri osa-alueiden seurantaa ja arviointia läpi toimintakauden. Seurannassa tehtyjen havaintojen pohjalta kiinnitetään huomiota siihen, missä on onnistuttu, mitä haasteita on esiintynyt, ja mitä tulisi jatkossa kehittää. Seurannassa ja arvioinnissa käytetään sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä ja mittareita.

Arvioinnissa tarkastellaan mm.

- toimintaedellytyksiä
- johtamista
- resursointia
- tavoitteiden asettelua
- kohderyhmien valintaa
- toimeenpanoa
- kohderyhmän tavoittamista
- toiminnan organisointia
- toimenpiteitä
- tuloksia
- vaikutuksia
- sisäistä yhteistyötä
- kumppanuuksia
- viestintää
- tulosten juurruttamista

Palautteen kerääminen

Palautteen kerääminen ja sen läpi käyminen kriittisesti ovat olennainen osa seurantaa ja arviointia. Tietoa kerätään monipuolisesti eri tiedonkeruumenetelmiä hyödyntäen. Menetelmät valitaan tilannekohtaisesti ja siten, että ne soveltuvat kyseessä olevalle ryhmälle. Kohderyhmien osalta tarkastellaan sitä, miten kohderyhmä kokee hyötyvänsä toiminnasta ja mitä mahdollisia kehittämistarpeita se toiminnassa näkee. Olennaista on tarkastella koettua hyötyä suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tavoitteena on tarjota kohderyhmille entistä osuvampaa toimintaa.

Henkilöstön itsearvioinnilla ja reflektoinnilla on suuri merkitys työskentelyssä ja toiminnan kehittämisessä. Itsearviointia tehdään jatkuvasti yhteisissä palavereissa sekä strukturoidusti pidemmällä aikajänteellä.

Sidosryhmät ja vapaaehtoiset tarkastelevat toimintaa hieman sivummalta. Heidän näkökulmansa ja kysymyksensä tuottavat arvokasta tietoa toiminnan kehittämiseksi.

Palautetta kerätään

- kohderyhmiltä
- osallistujilta
- henkilöstöltä
- sidosryhmiltä
- vapaaehtoisilta

Tuloksista ja vaikutuksista raportoidaan ja viestitään

- kohderyhmille
- yhteistyökumppaneille
- rahoittajille
- päättäjille

Tiedolla vaikuttaminen

Toiminnan seurannasta ja arvioinnista kerättävällä tiedolla on suuri merkitys toiminnan kehittämiseen ja vaikuttamistyöhön. Määrällinen mutta myös laadullinen data kertoo toiminnan maantieteellisestä laajuudesta, tavoittavuudesta ja monipuolisuudesta. Kattavasti kerätty tieto tuo esiin toiminnan vaikuttavuutta.

Laadukasta lastenkulttuuria tuottava toimija dokumentoi ja tilastoi toimintaansa. Se myös hyödyntää tilastotietoa paikallisessa ja alueellisessa vaikuttamistyössä. Valtakunnallisen vaikuttamistyön keskeinen työkalu on eri puolilla maata toimivilta lastenkulttuuritekijöiltä yhteen koottu tieto. Verkoston tuottama ja kokoama tilastotieto välitetään avoimesti eri toimijoiden käyttöön. Tavoitteena on tukea tiedolla johtamista ja vaikuttaa koulutus- ja kulttuuripolitiikan kehittämiseen valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Tilastotieto toimii myös tutkimuksen ja arvioinnin aineistona.

Laadukkaan lastenkulttuurin seuranta

Laadukkaan lastenkulttuurin elementtejä ovat ammattimaisuus, lapsilähtöisyys, yhdenvertaisuus ja kestävä kehitys. Seuraavassa osiossa on laadukkaan toiminnan arviointiin soveltuvia määritelmiä ja kriteereitä.

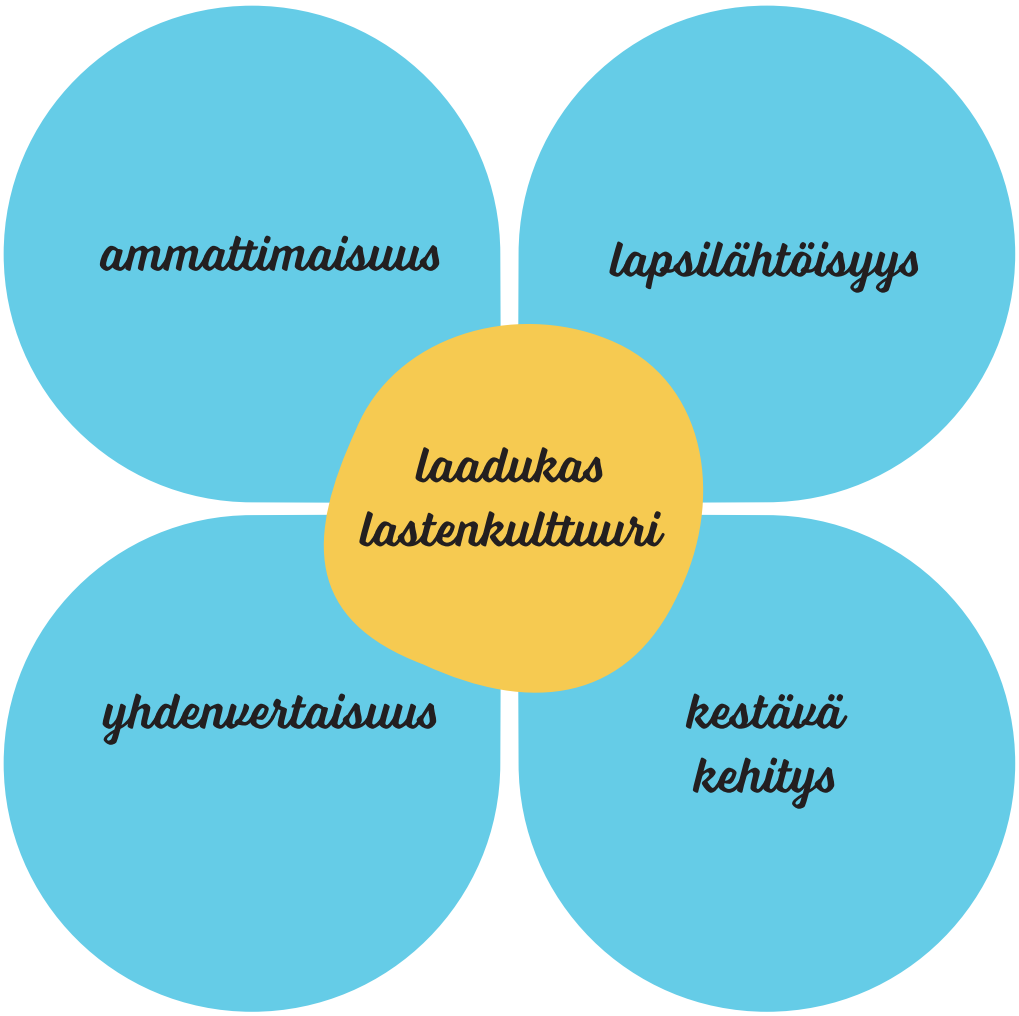

Ammattimaisuus

- ☐ Toiminta perustuu taiteelliselle, pedagogiselle ja kulttuuriselle osaamiselle
- ☐ Henkilöstöllä on oman ammattialansa koulutus (henkilöstön ammattitaito ja osaaminen).
- ☐ Henkilöstön osaamista vaalitaan ja kehitetään.
- ☐ Lastenkulttuurin laatukäsikirja ohjaa toimintaa.
- ☐ Henkilökunta perehdytetään toiminnan arvoihin ja tavoitteisiin.
- ☐ Yleisölle suunnattu toiminta on ikätasoon nähden sopivaa.
- ☐ Toiminnasta kerätään palautetta ja sen avulla toimintaa kehitetään.
- ☐ Toiminnassa hyödynnetään verkostoja.'
- ☐ Toimija luo lapselle turvalliset puitteet ja rajat, joiden sisällä lapsi toimii.
- ☐ Toimija tunnistaa aikuisena oman valtansa suhteessa lapseen.

Lapsilähtöisyys

- ☐ Toiminta perustuu lapselle ominaiseen tapaan tutkia maailmaa.
- ☐ Toiminta tarjoaa moniaistisia kokemuksia.
- ☐ Toiminta tarjoaa elämyksiä, jotka viihdyttävät, yllättävät, haastavat ja herättävät tunteita.
- ☐ Lapsia kuullaan ja osallistetaan kaikissa toiminnan vaiheissa.
- ☐ Lapsi kokee tulevansa nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi.
- ☐ Lapsen mielipiteitä ja tuotoksia arvostetaan.
- ☐ Lapselle syntyy kokemus, että taide kuuluu hänelle.
- ☐ Lapsi ymmärretään toimijana, joka tekee itse valintoja ja aloitteita.
- ☐ Toiminta tukee ja edesauttaa lapsen identiteetin rakentumista.
- ☐ Haastavat teemat käsitellään ammattitaitoisesti ja turvallisesti.
- ☐ Toiminnassa tunnistetaan lapsen erilaiset ikä- ja kehityskaudet ja niihin liittyvät fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset valmiudet.

Yhdenvertaisuus

- ☐ Kaikilla lapsilla on yhdenvertainen oikeus osallistua toimintaan ilman pääsyvaatimuksia tai syrjiviä käytäntöjä.
- ☐ Palvelut ovat kaikkien lasten saavutettavissa taustasta, kielestä, kulttuurista, toimintakyvystä, sosioekonomisesta asemasta tai asuinpaikasta riippumatta.
- ☐ Toiminnassa ei hyväksytä kiusaamista, syrjintää tai häirintää, ja epäasiallisiin tilanteisiin puututaan.
- ☐ Toiminta on maksutonta tai kohtuuhintaista, eikä taloudellinen tilanne estä osallistumista.
- ☐ Toiminta toteutetaan lähipalveluna lasten arkiympäristöissä tai varmistetaan lasten pääsy palvelujen äärelle.
- ☐ Tilat ja toimintaympäristöt ovat fyysisesti, aistillisesti ja kognitiivisesti saavutettavia.
- ☐ Toimintaa mukautetaan tarvittaessa lasten erilaisiin tarpeisiin pedagogisin ja käytännön ratkaisuin.
- ☐ Avustajien ja tukihenkilöiden osallistuminen on mahdollista ja maksutonta.
- ☐ Toiminnassa huomioidaan kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus.
- ☐ Viestintä on ymmärrettävää ja saavutettavaa, ja sitä kohdennetaan myös aliedustetuille ryhmille.
- ☐ Yhdenvertaisuudelle asetetaan tavoitteita, sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja toimintaa kehitetään arvioinnin* pohjalta.
  (*Saavutettavampi harrastus toimintamalli: saavutettavaharrastus.fi)

Kestävä kehitys

- ☐ Organisaatiolla on kestävän kehityksen ohjelma.
- ☐ Organisaatiolla on kestävän kehityksen sertifikaatti.
- ☐ Organisaatiossa on nimetty ympäristövastaava tai -tiimi.
- ☐ Toiminnan sisällöissä on huomioitu kestävä kehitys.
- ☐ Henkilökunnan osaamista kestävästä kehityksestä vahvistetaan.
- ☐ Organisaatio seuraa omaa hiilijalanjälkeään.
- ☐ Jätteet kierrätetään asianmukaisesti, sekajätteen määrää seurataan ja pyritään vähentämään.
- ☐ Veden ja energian kulutusta seurataan ja pyritään vähentämään.
- ☐ Hankinnat tehdään kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Kuva on Hakasirkuksen harjoituksista.
Kuvaaja: Valtti Visuals

Laatu on yksi tapa tarkastella sitä, kuinka lastenkulttuuritoimijat kantavat vastuunsa yhteisestä aarteesta: taiteesta, kulttuurista, kulttuuriperinnöstä sekä lasten osallisuudesta taiteessa ja yhteiskunnassa. Lastenkulttuuritoimijat kehittävät ammattimaisesti tuotettuja, korkeatasoisia ja kestäviä palveluita, joiden pariin jokaisen lapsen ja nuoren on helppo tulla yhdenvertaisena ja täytenä ihmisenä riippumatta perheen tilanteesta tai lapsen tarvitseman tuen tarpeesta.

Lastenkulttuurin laatukäsikirja sisältää laadun määritelmiä ja kriteereitä, jotka auttavat kaikkia lastenkulttuurikentällä työskenteleviä pohtimaan ja tutkimaan laadun toteutumista lastenkulttuurityössä. Toiminnan laatua tarkastellaan taiteen ja kulttuurin, lapsilähtöisyyden, ammattimaisuuden, yhdenvertaisuuden, kestävän kehityksen ja yhteistyön näkökulmista.

SUOMEN LASTEN-KULTTUURI-LIITTO